mülkiye dergisi
Araştırma Makalesi

Anadolu Kentlerinin Ekonomik ve Politik Alanında Yeni Bir Aktör: Vakıf Üniversiteleri

Mehmet Ali Toprak, Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, e-posta: toprak.mehmetali@gmail.com

Özet

Türkiye'nin vakıf üniversiteleşmesi genel olarak iki dönem altında ele alınabilir. 1984-2002 arasında 23 vakıf üniversitesi İstanbul, Ankara ve İzmir gibi metropollerde merkez sermaye tarafından kurulmuştur. 2002 sonrasında ise 54 vakıf üniversitesi kurulmuştur. Bu üniversitelerden 18'i metropol kentler dışında Adana, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Gaziantep, Kayseri, Konya, Mersin, Samsun ve Trabzon kentlerinde ve söz konusu kentlerin sermayesi tarafından kurulmuştur. Bu çalışmanın amacı yerel ekonomik ve politik ekosistemde araçsallaşan üniversitenin kuruluş motivasyonu ve sermayeye sağladığı avantajı, kurucu vakıf/sermaye ve mütevelli heyetleri üzerinden değerlendirmektir. Çalışmada betimsel analiz ile nitel içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Veri kaynağı olarak söz konusu kentlerdeki vakıf üniversitelerinin web siteleri ve internet ortamındaki görsel ve yazılı materyaller kullanılmıştır. Yapılan değerlendirmelere göre vakıf üniversiteleri sadece kâr amacına yönelik bir yatırım olmanın ötesinde söz konusu sermayeye sosyal ve kültürel sermaye sağlaması açısından da önemlidir. Ayrıca vakıf üniversitelerinin mütevelli heyeti üyelerinden hareketle üniversitenin hem politik hem de ekonomik kesimlerle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Anadolu kentleri, vakıf üniversiteleri, özel sermaye, mütevelli heyeti, ekonomik ve politik mekân.

A New Actor in the Economic and Political Space of Anatolian Cities: Foundation Universities

Abstract

Turkey's foundation universitization can generally be dealt with under two periods. Between 1984 and 2002, 23 foundation universities were established by the central capital in metropolises such as Istanbul, Ankara, and Izmir. After 2002, 54 foundation universities were established. 18 of these universities are established in out of metropolitan centers by local capital in Adana, Antalya, Diyarbakir, Gaziantep, Kayseri, Konya, Mersin, Samsun, Trabzon. The aim of this study is to evaluate the foundation universities, which has become instrumental in the local economic and political ecosystem, in terms of the founding motives and the advantages of these universities for capital, through an analysis of the founding foundations/capital and the board of trustees. Descriptive and content analysis methods are used in the study. The websites

Makale Gönderim Tarihi: 14.09.2018; Makale Kabul Tarihi:19.10.2018.

of the foundation universities and visual and written materials on the internet are used as data sources. According to the evaluations, the foundation universities are important not only for the purpose of profit but also for providing social and cultural capital to the mentioned capital. In addition, it has been concluded that these universities are associated with both political and economic actors through the members of the board of trustee.

Keywords: Anatolian cities, foundation universities, private capital, board of trustees, economic and political space.

Giriş[1]

Türkiye'nin yaşadığı dengesiz üniversiteleşme süreci sonunda üniversite sayısı 180'e ulaşmak üzeredir. %80'den fazlası son 25 yılda kurulan bu üniversitelerin sosyal, ekonomik ve politik alanla kurduğu etkileşim önemli bir sorun olarak gündemdedir. Kamusal bir yatırım olmanın ötesinde sermaye için bir yatırım aracı haline de gelen vakıf üniversitelerinin Türkiye'nin üniversiteleşmesindeki durumu ve ekonomik-politik alanla kurduğu ilişkiler önemli hale gelmiştir. Vakıf ve kamu üniversiteleri 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun ilgili hükümlerine göre kurulur. Ancak Türkiye'deki vakıf ve kamu üniversiteleri farklı yasal çerçevelerde ele alınmaktadır; nitekim vakıf üniversiteleri Anayasa'nın 130. maddesindeki "*kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından, devletin gözetim ve denetimine tâbi yükseköğretim kurumları kurulabilir*" ibaresi uyarınca kurulur[2].

Türkiye'nin üniversiteleşme macerasına bakıldığında bu sürecin Türkiye'nin sosyal, ekonomik ve politik tarihiyle yakından ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bu topraklardaki ilk üniversite olan Darülfünun, dönemin koşullarına paralel olarak Osmanlı'nın dağılmasını engellemek maksadıyla (Berkes, 2010: 237) Avrupa'dan 'ithal' edilmiş bir kurumdur. Türkiye tarihi açısından çalkantılı olan bu dönemde Darülfünun'un açılması ve eğitimin devam ettirilmesi kolay olmamış ve zaman zaman kesintiye uğramıştır. Genç Cumhuriyet'e miras kalan bu kurum, cumhuriyet politikalarına yeterli hizmet edemediği gerekçesiyle lağvedilmiş ve yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur (1 Ağustos 1933). 1 Kasım 1937'de M. Kemal meclis açılış konuşmasında üniversite konusundan bahsetmiştir. Zabıtlara geçen ifadelerle:

> …memleketi şimdilik üç büyük kültür bölgesi halinde mütalaa ederek; Garp Bölgesi için İstanbul Üniversitesi'nde başlamış olan ıslahat programını daha radikal tarzda tatbik ederek cumhuriyete cidden modern bir üniversite kazandırmak; Merkez Bölgesi için Ankara üniversitesini az zamanda kurmak lazımdır; ve Doğu Bölgesi için Van gölü sahillerinin en güzel bir yerinde, her şubeden ilk okullar

> ile ve nihayet üniversiteyle modern bir kültür şehri yaratmak şimdiden fiiliyata geçilmelidir (TBMM Zabit Ceridesi: 7).

Bu ifadelere göre M. Kemal'in zihnindeki Türkiye'nin batı, merkez ve doğu olarak üç bölgeye ayrıldığını söylemek yanlış olmaz. Her kültür bölgesine bir üniversite olacak şekilde bir misyon tanımladığı çıkarılabilir. Dönemin koşulları altında ulus devlet projesi, modern birey, teknik bilgiye olan ihtiyaç ve Anadolu'nun tanınması konularında üniversiteye misyon yüklenmiştir. Bu dönemde doğuda yaşanan isyan ve ayaklanmaların etkisine karşı üniversitenin yaratacağı sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmelerin önleyici rolü yadsınamaz. II. Dünya Savaşı'nın araya girmesi dolayısıyla doğu üniversitesinin kuruluşu 1960'lı yıllara sarkmıştır.

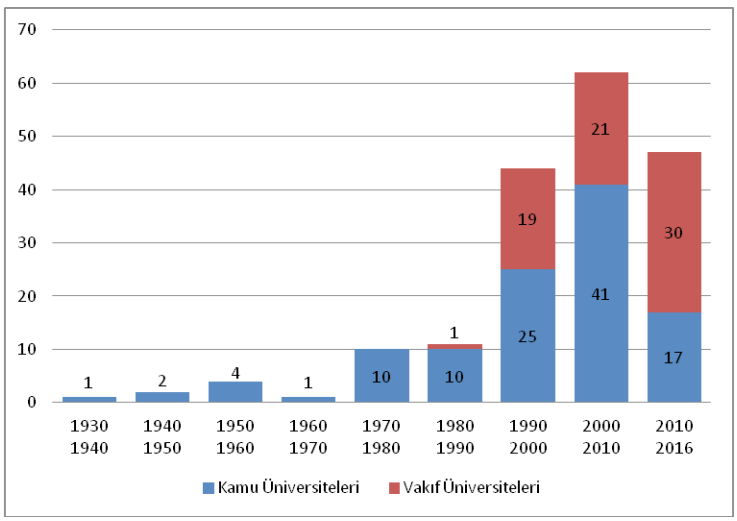
Toprak (2012), Türkiye'deki üniversiteleşme sürecini her dönemin sosyo-ekonomik koşulları ve mekânsal planlama politikaları ışığında incelemiştir. Buna göre Türkiye üniversiteleşme süreci 1923-1950 dönemi, 1951-1987 dönemi, 1988-1994 dönemi 1995-2008 dönemi ve 2008 sonrası dönem olmak üzere beş dönemde incelenebilir. Söz konusu araştırmanın kapsamı kamu üniversiteleri ile sınırlandırılmıştır. Bu çalışmanın konusu ise Anadolu kentlerinde 2008 sonrasında kurulan vakıf üniversitelerinin kuruluşu ve kentsel mekândaki sosyal, ekonomik ve politik konumlanışıdır. Her ne kadar tartışmalı da olsa merkez ve yerel sermaye ayrımı vakıf üniversitelerinin yayılması sürecini kurgulayan bir çerçeve sunmaktadır. Üstün ve Arıkan (2013), '*Yüksek Öğrenim Endüstriyel Kompleksi*" adlı çalışma ile vakıf üniversiteleri mütevelli heyetlerinin bağlantılarını bir ağ haritası ile ortaya koymuştur. Buna göre İstanbul, Ankara ve İzmir kentlerindeki vakıf üniversiteleri çoğunlukla TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği), İTO (İstanbul Ticaret Odası), TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği), İSO (İstanbul Sanayi Odası), (İTO) İzmir Ticaret Odası, EBSO (Ege Bölgesi Sanayi Odası), DEİK (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu) ile ilişkili görünürken, Adana, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Gaziantep, Kayseri, Konya, Mersin, Samsun ve Trabzon gibi kentlerdeki vakıf üniversiteleri ise daha çok MÜSİAD (Müstakil İşadamları Derneği), TUSKON[3] (Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu), AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi), genç sanayici işadamları dernekleri, sanayi ve ticaret odaları ve ilim yayma vakıfları ile ilişkilidir. Sermaye, mantığı gereği kâr edeceği yeni alanlar ve mekânlar keşfetmeye meyillidir. İnşaat, enerji, otomotiv, tekstil, turizm ve sağlık gibi alanlarda yatırım yapan sermayenin vakıf üniversitesi açma yoluyla yaptığı yatırım daha karmaşık bir açıklama gerektirmektedir. Gürbüz ve Akkaya (2014), sermayenin, vakıf üniversitesi yatırımını 'gelir elde etme' ile sınırlandırsa da vakıf üniversitelerinin bağlamı sadece 'gelir elde etme güdüsü' ile açıklanamaz. Sürecin ekonomik boyutunun yanında politik yönü de ele alınmalıdır.

Üniversitelerin bulunduğu yerde yarattığı ekonomik etki ile ilgili literatür oldukça geniştir. Bu konuda üniversite öğrenci ve personelinin yaptığı harcamaların ve üniversitenin sağladığı istihdamın kentin ekonomik alt yapısında olumlu etkisi olduğu konusunda bir uzlaşı söz konusudur. Bu etki, öğrenci ve personel sayısının artışına paralel olarak artmaktadır. Ancak vakıf üniversitelerinin öğrenci kontenjanları sınırlı olduğundan kamu üniversitelerinden farklı bir bağlama oturmaktadır. Vakıf üniversiteleri söz konusu olunca, araştırmanın odağının doğrudan harcama ve istihdam gibi etkilerden öte ekonomi-politik alana kayması gerekmektedir. Çünkü kurulan vakıf üniversiteleri kuruldukları kentlerdeki sermaye kesiminin birer yatırımı durumundadır. Anadolu sermayesinin daha çok MÜSİAD ve TUSKON gibi İslami sermayeyi temsil eden kuruluşlar, ilim yayma cemiyetleri, sanayi ve ticaret odaları ve genç işadamları dernekleri gibi siyasetle yakın bağlantıları olan aktörlerin vakıf üniversitesi kurma çalışmalarında etkin olması konuyu ekonomi-politik alana çekmektedir. Bu çalışmanın amacı, 2008 ve sonrasında Gaziantep, Kayseri, Konya gibi yeni sanayi kentlerinin[4] yanında Adana, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Mersin, Samsun ve Trabzon'da kurulan vakıf üniversitelerinin söz konusu kentlerdeki ekonomik ve politik yapı içinde konumlanışlarını mütevelli heyet başkanı ve üyeleri üzerinden değerlendirmektir. Öncelikle Türkiye'de üniversiteleşme sürecine paralel olarak yaşanan vakıf üniversiteleşme süreci ele alınacaktır. Vakıf üniversiteleri, kuruldukları dönem ve kent ayrımı yapılarak değerlendirilecektir.

Türkiye'nin 'Paralel' Üniversiteleşmesi

Türkiye'nin ilk üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi, 1870'te açılan Darülfünunun devamı niteliğindedir. Osmanlı'dan miras kalan ve genç cumhuriyetin ilk on yılında faaliyette olan Darülfünun, eğitimin ve bilimsel çalışmaların yetersiz olması, iç çekişmelerin olması ve cumhuriyet ideallerine cevap verememesi nedeniyle reforma tabi tutulmuş ve 1933'te çıkarılan bir yasa ile İstanbul Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür. Bu dönemde üniversiteye atfedilen önem modern birey, teknik bilgi ve eleman ve Anadolu'nun tanınması (yurtlaştırılması) konusunda çalışmalar yapmak üzerinden tanımlanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrası eğitime olan talebin yanı sıra, yeniden yapılanma sürecinde, kamusal bir yatırım olan üniversiteyi, bölgesel eşitsizliklerin giderilmesine yönelik bir araç haline dönüştürmüştür. 1950'lerden sonra savaş sonrası koşullarda kurulan dört üniversite bölgesel merkezlerde (Trabzon, İzmir, Erzurum ve Ankara'da) kurulmuştur. Bu üniversitelerin kuruluş yeri belirlenirken dengeli kalkınma modelinin gözetildiği söylenebilir. Kamuoyunun, üniversitenin kalkındırıcı/geliştirici etkilerini fark etmesi ile üniversite, uzun yıllar seçim vaatleri listesine girmiş ve siyasetçiler tarafından dillendirilmiştir. Bu gelişme, hükümetler üzerinde üniversite talebi konusunda bir baskı oluşmasına neden olmuştur.

Uzun yıllar, birçok kentin ileri gelenleri (dernekler, sermaye, yerel yönetimler), yerel siyasetçiler üzerinden merkezi hükümetten üniversite talebinde bulunmuştur. 1970'lerden itibaren Anadolu'daki birçok kentte üniversite kurma ve yaşatma dernekleri[5] ortaya çıkmıştır. Şekil 1'de görüldüğü üzere 1970'lerde 10, 1980'lerde 10, 1990'larda 25 kamu üniversitesi kurulmuştur. DYP (Doğru Yol Partisi) ve SHP (Sosyaldemokrat Halkçı Parti) koalisyonundaki hükümetin yaptığı komisyon çalışmalarında kurulacak üniversite sayısı 50'li rakamlarla ifade edilmiştir. Ancak 3 Temmuz 1992'de çıkarılan kanunla ikisi ileri teknoloji enstitüsü, 21'i üniversite olmak üzere toplamda 23 kamu yükseköğretim kurumu kurulmuştur[6]. 1992'den yeni üniversiteleşme dalgasının başladığı 2006'ya kadar geçen 14 yıl boyunca başka üniversite kurulmamış, ancak üniversite kurulması tartışmaları devam etmiştir. 1990'ların ortalarında gündeme gelen yeni üniversite kurulması tartışmalarında mecliste ilginç tartışmalar yaşanmıştır. Seçim bölgesine üniversite isteyen milletvekillerinin "*seçim bölgeme üniversite kurulmazsa istifa ederim"* şeklindeki çıkışları dönemin gazetelerine yansımıştır (Milliyet, 9 Temmuz 1995). 2002'de iktidara gelen AKP döneminde de yerelden üniversite talepleri yükselmeye başlamıştır. 'Her ile bir üniversite' politikası bu dönemin üniversite açma politikasını belirlemiştir. 2000-2010 yılları arasında 41, 2010 ve sonrasında 17 kamu üniversitesi kurulmuştur. 2016 yılı itibariyle Türkiye'deki toplam kamu üniversitesi sayısı 111'dir. Kamusal yatırım olan üniversitenin Türkiye'ye yayılması bu şekilde iken, buna paralel olarak her biri özel sermaye yatırımı olan vakıf üniversitelerinin yayılışı nasıl bir süreç izlemiştir?

Şekil 1: Türkiye'de 10 Yıllık Periyotlarda Kurulan Kamu ve Vakıf Üniversiteleri (YÖK)

Türkiye'de Temmuz 2016 itibariyle 72'si vakıf üniversitesi, altısı vakıf meslek yüksekokulu olmak üzere toplam 78 vakıf yükseköğretim kurumu vardı. 15 Temmuz 2016 darbe girişiminden sonra bazı vakıf üniversitelerinin kapatılması ve bir kısmının kamulaştırılması ile vakıf üniversitesi sayısı 63'e düşmüştür. Bu üniversitelerin 41'i İstanbul, 10'u Ankara, ikisi ise İzmir'de bulunmaktadır. Geriye kalan kısmı ise Adana, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Gaziantep, Kayseri, Konya, Mersin, Samsun ve Trabzon'dadır. Buna göre vakıf üniversitelerinin %83'e yakını İstanbul, Ankara ve İzmir'de; %17'si ise diğer Anadolu kentlerindedir. Kronolojik olarak bakıldığında Türkiye'nin ilk vakıf üniversitesi olan Bilkent Üniversitesi 1984'te Ankara'da kurulmuştur. 1993'den günümüze vakıf üniversitelerinin sayısı giderek artmıştır. 2008 yılına kadar kurulan 31 vakıf üniversitesinin 30'u İstanbul, Ankara ve İzmir'de kurulmuştur[7] (Tablo 1). Bu dönemde kurulan vakıf üniversitelerinin arkasındaki vakıflar ve kişilere bakıldığında bir çeşitlilik olduğu görülmektedir. Yani büyük sermayeyi oluşturan Koç, Sabancı, Kadir Has gibi merkez sermayeyi temsil eden grupların yanında eğitime yönelik vakıflar (Fevziye Mektepleri Vakfı, Sıtkı Alp Eğitim Vakfı, Bahçeşehir Uğur Eğitim Vakfı gibi), sanayi ve ticaret odaları (İstanbul Ticaret Odası Eğitim ve Sosyal Hizmetler Vakfı, Türkiye Odalar ve Borsalar Eğitim ve Kültür Vakfı) da bu alanda yatırım yapmıştır.

Tablo 1. İstanbul, Ankara ve İzmir Kentlerindeki Vakıf Üniversiteleri (YÖK)

Üniversite	Kurulduğu İl	Kuruluş Yılı	Üniversite	Kurulduğu İl	Kuruluş Yılı
Bilkent Üniversitesi	Ankara	1984	İstanbul Şehir Üniversitesi	İstanbul	2008
Koç Üniversitesi	İstanbul	1993	Piri Reis Üniversitesi	İstanbul	2008
Başkent Üniversitesi	Ankara	1994	Gediz Üniversitesi*	İzmir	2008
Fatih Üniversitesi*	İstanbul	1996	TED Üniversitesi	Ankara	2009
İstanbul Bilgi Üniversitesi	İstanbul	1996	Turgut Özal Üniversitesi*	Ankara	2009
Sabancı Üniversitesi	İstanbul	1996	İstanbul Medipol Üniversitesi	İstanbul	2009
Işık Üniversitesi	İstanbul	1996	Yeni Yüzyıl Üniversitesi	İstanbul	2009
Yeditepe Üniversitesi	İstanbul	1996	Bezmiâlem Vakıf Üniversitesi	İstanbul	2010
Atılım Üniversitesi	Ankara	1997	Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi	İstanbul	2010
Çankaya Üniversitesi	Ankara	1997	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	İstanbul	2010
Beykent Üniversitesi	İstanbul	1997	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	İstanbul	2010
Doğuş Üniversitesi	İstanbul	1997	Süleyman Şah Üniversitesi*	İstanbul	2010
İstanbul Kültür Üniversitesi	İstanbul	1997	İpek Üniversitesi*	Ankara	2011

Kadir Has Üniversitesi	İstanbul	1997	Türk Hava Kurumu Üniversitesi	Ankara	2011
Maltepe Üniversitesi	İstanbul	1997	Yüksek İhtisas Üniversitesi	Ankara	2011
Bahçeşehir Üniversitesi	İstanbul	1998	Gedik Üniversitesi	İstanbul	2011
Haliç Üniversitesi	İstanbul	1998	İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi	İstanbul	2011
Ufuk Üniversitesi	Ankara	1999	Üsküdar Üniversitesi	İstanbul	2011
Okan Üniversitesi	İstanbul	1999	Şifa Üniversitesi*	İzmir	2011
İstanbul Ticaret Üniversitesi	İstanbul	2001	MEF Üniversitesi	İstanbul	2012
İzmir Ekonomi Üniversitesi	İzmir	2001	Murat Hüdavendigar Üniversitesi*	İstanbul	2012
Yaşar Üniversitesi	İzmir	2001	Nişantaşı Üniversitesi	İstanbul	2012
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	Ankara	2003	Anka Teknoloji Üniversitesi	Ankara	2013
İstanbul Aydın Üniversitesi	İstanbul	2003	İstanbul Esenyurt Üniversitesi	İstanbul	2013
İstanbul Bilim Üniversitesi	İstanbul	2006	Biruni Üniversitesi	İstanbul	2014
Acıbadem Üniversitesi	İstanbul	2007	İbn-i Haldun Üniversitesi	İstanbul	2015
İstanbul Arel Üniversitesi	İstanbul	2007	İstanbul Rumeli Üniversitesi	İstanbul	2015
Özyeğin Üniversitesi	İstanbul	2007	İstinye Üniversitesi	İstanbul	2015
İzmir Üniversitesi*	İzmir	2007	Beykoz Üniversitesi	İstanbul	2016
İstanbul Gelişim Üniversitesi	İstanbul	2008	İstanbul Kent Üniversitesi	İstanbul	2016

** 667 Sayılı KHK ile kapatılan/kamulaştırılan vakıf üniversiteleri*

2008 yılında Hasan Kalyoncu Üniversitesi'nin kurulması ile vakıf üniversiteleri metropoller dışına yayılmaya başlamıştır. Sırasıyla Melikşah Üniversitesi (Kayseri), Mevlana Üniversitesi (Konya), Nuh Naci Yazgan Üniversitesi (Kayseri), Toros Üniversitesi (Mersin), Zirve Üniversitesi (Gaziantep), Avrasya Üniversitesi (Trabzon), Canik Başarı Üniversitesi (Samsun), Karatay Üniversitesi (Konya), Uluslararası Antalya Üniversitesi (Antalya), Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi (Antalya), Bursa Orhangazi Üniversitesi (Bursa), Selahaddin Eyyubi Üniversitesi (Diyarbakır), Kanuni Üniversitesi (Adana), Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi (Konya), Sanko Üniversitesi (Gaziantep), AKEV Üniversitesi (Antalya) kurulmuştur (Tablo 2). Tabloda gösterilen vakıf üniversitelerinin mütevelli heyet başkanları, söz konusu üniversitenin ekonomi-politik konumu vermek bakımından önemlidir. Metropollerde kurulan vakıf üniversiteleri merkez sermaye bağlamında ele alınabilecekken, Anadolu'da kurulan vakıf üniversiteleri tartışmalı kavramlar olan 'yeşil sermaye' veya 'İslami sermaye' kavramları üzerinden okunabilir[8].

Tablo 2. Anadolu Kentlerinde Kurulan Vakıf Üniversiteleri (Vakıf Yükseköğretim Kurumları, 2018)

Üniversite	Kurulduğu İl	Kuruluş Yılı	Kurucu Vakıf
Çağ Üniversitesi	Mersin	1997	Bayboğan Eğitim Vakfı
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Gaziantep	2008	Gaziantep Eğitim ve Hizmet Vakfı
Melikşah Üniversitesi*	Kayseri	2008	Burç Eğitim Kültür ve Sağlık Vakfı
Mevlana Üniversitesi*	Konya	2009	Gevher Sultan Eğitim Araştırma, Kültür ve Sağlık Vakfı
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	Kayseri	2009	Kayseri Yükseköğrenim ve Yardım Vakfı
Toros Üniversitesi	Mersin	2009	Mersin Eğitim Vakfı
Zirve Üniversitesi*	Gaziantep	2009	İpek Kültür ve Eğitim Vakfı
Avrasya Üniversitesi	Trabzon	2010	Maçka İmar Eğitim Kültür ve Sosyal Hizmet Vakfı
Canik Başarı Üniversitesi*	Samsun	2010	Başarı Eğitim Kültür ve Sağlık Vakfı ile Tanrıverdi Eğitim Kültür ve Yardımlaşma Vakfı
Karatay Üniversitesi	Konya	2010	Konya Ticaret Odası Eğitim ve Sağlık Vakfı
Uluslararası Antalya Üniversitesi	Antalya	2010	Gaye Eğitim Sağlık Spor Ve Çevre Vakfı
Alanya Hamdullah emin paşa Üniversitesi	Antalya	2011	Hamdullah Emin Paşa ve Haremi Hatice Tahire Hanım Vakfı
Bursa Orhangazi Üniversitesi*	Bursa	2011	Uludağ Kültür ve Eğitim Vakfı
Selahaddin Eyyubi Üniversitesi*	Diyarbakır	2013	İhtiyat Eğitim, Kültür ve Sağlık Vakfı
Kanuni Üniversitesi*	Adana	2013	Çukurova Eğitim ve Kültür Vakfı
Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi	Konya	2013	Bilimsel Araştırma Teknoloji Eğitim ve Kültür Vakfı
Sanko Üniversitesi	Gaziantep	2013	Sani Konukoğlu Vakfı
Akev Üniversitesi	Antalya	2014	Antalya Kültür ve Eğitim Vakfı

** 667 Sayılı KHK ile kapatılan/kamulaştırılan vakıf üniversiteleri*
Kapatılan vakıf üniversiteleri ilgili bilgiler yazar tarafından derlenmiştir.

Bu çalışmanın problemleri: 2008 ve sonrasında Gaziantep, Kayseri, Konya gibi yeni sanayi kentlerinin yanında Adana, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Mersin, Samsun ve Trabzon'da kurulan vakıf üniversitelerinin kuruluş sürecinde, mütevelli heyetini oluşturan kişiler ve sermaye grupları politik kesimle nasıl ilişkiler kurmuştur? Sermaye, siyaset ve çeşitli derneklerin oluşturduğu yapı söz vakıf üniversitelerinin kurulduğu kentlerde nasıl konumlanmıştır? Anadolu kentlerinin yerel sermayesi tarafından kurulan vakıf üniversitelerinin sermaye kesimine sağladığı avantajlar nelerdir? Bu problemlerden hareketle vakıf üniversitelerinin söz konusu kentlerdeki ekonomik ve politik yapı içinde konumlanışlarını mütevelli heyet başkanı ve üyeleri üzerinden değerlendirmek amaçlanmıştır.

Yöntem

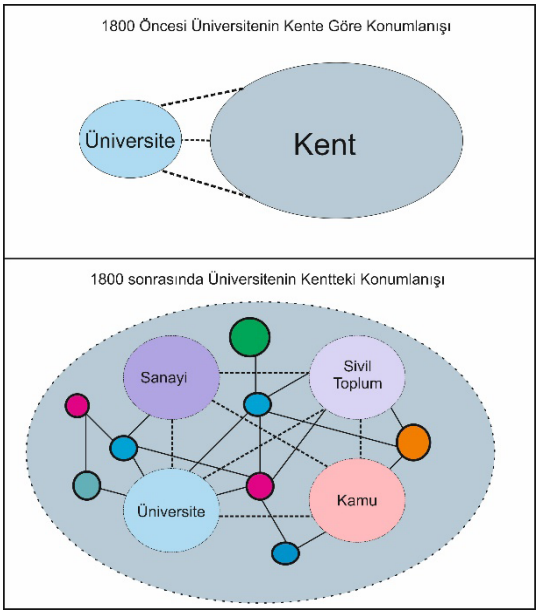
Bu araştırmanın mekânsal ölçeği, Türkiye'de metropol kentler dışındaki kentlerde kurulan vakıf üniversiteleri ile sınırlandırılmıştır. Söz konusu 10

kentte kurulan, 18 vakıf üniversitesinin kurucu sermayesi, mütevelli heyeti başkanı ve üyelerinin politik ve ekonomik bağlantıları bu çalışmanın odağını oluşturmaktadır. Bu çerçevede sermaye, mütevelli heyet başkanı ve üyelerinin oluşturduğu yapı değerlendirilecektir. Çalışmanın amacı ve argümanlarına paralel olarak, bu üç aktörün yapısı ve kentteki sosyal, ekonomik ve politik alandaki konumlanışına yönelik değerlendirme yapabilmek için nitel içerik analizi tekniği kullanılmış ve veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz, toplanan verilerin belirlenmiş temalara göre özetlenmesidir. İçerik analizi ise sözlü, yazılı ve görsel materyalin analiz edilmesinde kullanılan bir tekniktir. Bu teknik, söylemin görünen ve ilk bakışta algılanan içeriği yerine, gizil ve üstü örtülü içeriğine ulaşmayı sağlamaktadır (Bilgin, 2006: 1). Veri kaynağı olarak söz konusu kentlerdeki vakıf üniversitelerinin web siteleri ve internet ortamındaki görsel ve yazılı materyaller kullanılmıştır. Bu veriler vakıf üniversitelerinin web sitelerinden ve www.youtube.com adresinden derlenmiştir. Video paylaşım sitesi olan Youtube'a yüklenen televizyon programları, filmler ve vakıf üniversitelerinin kurucu sermayesi ve mütevelli heyeti başkanlarının verdikleri röportajlar derlenerek betimsel ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu analizler sonucu vakıf üniversitesi kurucu sermayesini oluşturan grubun politik eğilimleri, üniversiteye bakış açıları, üniversitenin kuruluş aşamaları, iş dünyası ve Türkiye ekonomisi ile ilgili düşünceleri ile ilgi çıkarımlar yapılmıştır. Bunun yanında yapılan internet sorgulamasında söz konusu sermaye grubu temsilcilerinin verdiği röportajlar ve mütevelli heyetinin profili ve bunların sivil toplum (iş adamları dernekleri, sendikalar, dernekler), parti ilişkileri ve ilgili oldukları sektörler belirlenmiştir. Elde edilen veriler ayrıca değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Kuramsal Çerçeve

Üniversite kurumsallaşmaya başladığı günden beri her dönemin sosyal, ekonomik ve politik koşullarına paralel olarak dönüşüm geçirmiştir. Üniversite kavramının gelişimi ve çevresi ile kurduğu ilişkilerle ilgili farklı yaklaşımlar vardır. Örneğin Wallerstein (1999) Orta Çağ üniversitesinin 1500'lerde yok olduğunu, günümüz üniversitelerinin 19. yüzyılda Batı Avrupa ve Amerika'da yeniden yaratıldığından bahseder. Brockliss (2000) ise 1800 yılını temel alarak, üniversitenin bulunduğu kentle kurduğu ilişkideki dönüşümü anlattığı çalışmasında, 1800 yılına kadar üniversitenin kentte bulunduğunu ancak kente ait olmadığını, 1800'den sonraki dönemde ise bulunduğu kentle daha yakın ilişkiler kurduğunu belirtmektedir. Böylelikle ekonominin, sosyal hayatın bir parçası ve siyaset alanının bir aracına dönüşen üniversitenin, bulunduğu mekândaki konumlanışı da değişmiştir. Üniversite, kavramsal olarak kentten ayrışmış konumundan, kentle bütünleşmiş, diğer aktörlerle iletişim halinde ve

kentin en önemli kurumlarından birine dönüşmüştür (Şekil 2).

Şekil 2: Üniversitenin Mekânsal Bağlamının Değişimi

Üniversitenin bu dönüşümü, üniversitenin algılanma, ele alınma biçimi ve üniversiteden beklentileri de etkilemiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında gündeme gelen bölgesel eşitsizlikler ve kalkınma sorunu üniversiteyi bölgesel kalkınmada önemli bir aktör olarak karşımıza çıkarmıştır. Bölgesel Kalkınmanın paradigmatik değişimi üniversitenin ekonomik alanda konumlanışını etkilemiştir. Bilgiye dayalı –enformasyonel- kalkınma biçiminde üretkenliğin kaynağı, bilgi üretme ve bilgi işlemedir (Castells, 2008: 20). Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte tartışılmaya başlanan postfordizm, postendüstriyel toplum, inovasyon, rekabet, bilginin metalaşması ve akademik kapitalizm gibi kavramsal yaklaşımlar bilgi üretim merkezi olan üniversiteyi, ekonomik sistemin merkezine yerleştirmiştir (Bilgi etkileri[9]). "Doğru ve güncelleştirilmiş bilgi, günümüzde çok değer verilen bir metadır. Fordizmin göreli olarak istikrarlı dünyasına karşıt olarak, zevklerin, ihtiyaçların, esnek üretim sistemlerinin hızla değiştiği bir dünyada en son teknolojiye, en son ürüne, en son bilimsel keşfe erişme olanağı rekabette önemli üstünlüğü yakalama olanağı haline gelir. Bilginin kendisi, artan ölçüde rekabete dayanan koşullarda üretilecek ve en yüksek fiyatı verene satılacak bir meta haline gelir" (Harvey, 2010: 183). Bu bağlamda bilgi üretim merkezi

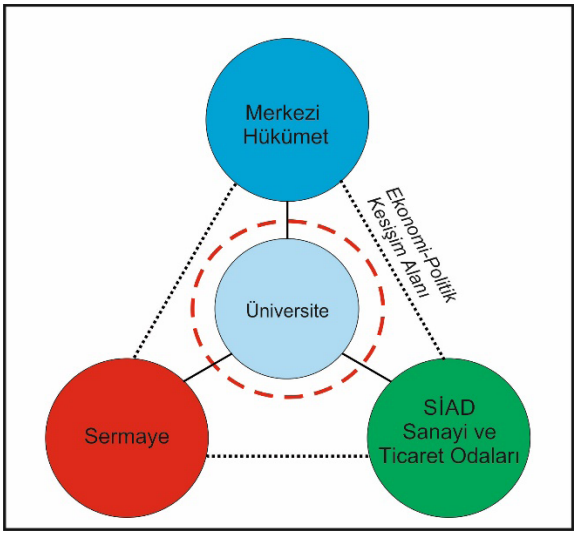
olan üniversitenin üretici güçlerle işbirliği yapması konusunda bir gündem oluşmuştur. Küresel gelişmelere paralel olarak Türkiye'de de 1980'li yıllarda üniversitenin misyonunun tartışılmaya başlanması ile üniversite, ekonomiye, üretime, uygulamaya dönük bilgi üretmesi konusunda baskı altına alınmıştır. Bu hedef, hükümet programlarına ve AKP'nin '2023 Siyasi Vizyon' çalışmasına eklenmiş ve YÖK yasa taslağında (2012) da bununla ilgili vurgular bulunmaktadır. Bu taslağa göre üniversitede bir konsey oluşturulacaktır. Danışma ve tavsiye niteliğindeki bu konsey, sanayi ve ticaret odaları, il genel meclisi, belediye meclisi, en fazla vergi veren, en fazla bağışta bulunanlardan oluşacaktır. Bu durum, bilgi ve beşeri sermayeye ihtiyacı olan üretici güçlerin üniversiteye müdahalesi olarak okunabilir.

Eskiden beri üniversitenin bulunduğu mekâna fayda sağladığı bilinmekteydi. Florax'ın (1992: 3) De Vrankrijker'den (1938) aktardığına göre, 1577'de Güney Hollanda'da yerel hükümet, öğrenci ve hocaların üniversiteye katılımını teşvik için bu kesimleri, şarap ve bira vergilerinden muaf tutmuştur. Friesland ve Utrecht'te de yaşanan benzeri gelişmeler üniversite üyelerine ayrıcalık sağlamış ve bu kurumların gelişmesini teşvik etmiştir. Türkiye tarihi açısından bakıldığında ise 1970'lerde üniversite, kalkınma aracı olarak görülüp merkezi hükümetten talep edilen bir yatırım haline gelmiştir. Yerel halk, sermaye kesimi, sivil toplum ve yerel yöneticiler arasındaki işbirliği sonucu merkezi hükümetten üniversite talep edilmiştir. Uzun yıllar hükümetler üzerinde oluşturulan baskı, her ile üniversite kurulması ile sona ermiştir. Kamu üniversitelerinin talebi sırasında her kesimin kendince bir motivasyonu vardı. Özellikle sermaye ve tüccar kesimi, yatırımlarının bulunduğu kentte üniversitenin yapacağı ekonomik katkıyı birinci plana koymuştur. Vakıf üniversitesi seçeneğinin ön plana çıkması ile üniversite artık talep edilen ve devlet tarafından 'lütfedilen' bir yatırım olmaktan çıkıp özel sermayenin bir yatırımına dönüşmüştür. Üniversitenin yereldeki konumlanışı çok nedenli ve aktörlü bir sürecin sonunda gerçekleşmektedir. Kuramsal çerçeveyi oluşturacak bu nedenler ve aktörlere değinmek yerinde olacaktır.

1980'lerden itibaren yaşanmaya başlayan ekonomik, kültürel ve politik alt-üst oluşların bağlandığı neoliberal küreselleşme ile Türkiye'nin vakıf üniversiteleşmesi yakından ilişkilidir. Neoliberal küreselleşme, kent/bölgelerin yükselişi, sermayenin yeniden örgütlenmesi ve mekânın akışlar mekânına dönüşmesi elektronik teknolojisinde gelişmelerle yakından ilişkilidir. Neoliberal politikalar altında yerel yönetimden yerel yönetişime geçiş (Jessop, 1998; Geddes, 2005), devletin yerelle veya kentle kurduğu ilişki tartışmaları (Jessop, 1990; 1996; 2002; Brenner, 1999; Brenner ve Thedore, 2002) arasında kent aktörleri veya kurumları önemli hale gelmeye başlamıştır. İlişkiselliğin hâkim

olduğu ağ toplumunda sosyal, kültürel, politik ve ekonomik alanda ontolojik ve epistemolojik alt-üst oluşlar yaşanmıştır. Merkez, çevre, yerel, yerellik, devlet ve kent gibi geleneksel kategorilerde yeniden kavramsallaştırmalar için alan açılmıştır. Bu süreçte sermayenin yeniden örgütlenmesi ile eskinin geleneksel merkez-çevre diyalektiği eleştirilmiştir. Sermaye kesimleri iç içe geçmiş durumda mıdır? Sermaye-uluslar, bölgeler-kentler birbirine dolanık mıdır? Eğer böyleyse bu sermaye kesimleri arasında nasıl bir ayrım yapılabilir? Ya da yapmak gerekir mi? Türkiye özelinde düşünüldüğünde sermayenin örgütlenme mantığının aynı olduğu söylenebilir. Merkez ve çevrenin iç içe geçtiği bu sermaye örgütlenmesinde ayrım, ancak söz konusu sermaye gruplarının ortaya çıkış ve gelişim koşullarındaki özgüllüklerde bulunabilir. Bu bağlamdan hareketle bu çalışmada TÜSİAD'ın temsil ettiği merkez sermaye ve her ne kadar coğrafi bir anlamda olmasa da MÜSİAD'ın temsil ettiği ve daha çok 1990'lardan sonra yükselişe geçen yerel sermaye grupları arasında bir ayrımdan hareket edilmektedir.

MÜSİAD'ı merkez sermayenin tersine yerel ve İslami sermaye olarak tanımlama -tartışmalı da olsa- bu çalışmaya bir zemin sunmaktadır. Osmanlı'nın son dönemlerinde başlayan ve cumhuriyet döneminde de devam eden ticaret burjuvazisi yaratma çabalarından, 1990'lardan itibaren yeni hükümet müdahalesi ve mekanizmalarının tanıdığı avantajlardan yararlanan ve dini kimlikle belirlenen kültürel sermaye kaynaklarına dayanan ilişki ağları içindeki yeni aktörlerin ortaya çıktığı bir döneme geçilmiştir (Buğra ve Savaşkan, 2014: 49). Bu yeni aktörler Anadolu kaplanları, yeni sanayi odakları veya yeşil sermaye/İslami sermaye gibi kavramlarla anılan Gaziantep, Çorum, Denizli, Kahramanmaraş, Kayseri ve Konya gibi kentlerdeki yerel sermaye tarafından temsil edilmektedir. Bu çalışmada söz konusu kentlerde kurulan vakıf üniversitelerinin ekonomik ve politik bağlamı ele alınmaktadır (Şekil 3).

Şekil 3: Vakıf Üniversitesinin Kuruluşundaki Ekonomik ve Politik Aktörler

Vakıf üniversitesinin kuruluş süreci kamu üniversitesinin kuruluşundan farklıdır. Vakıf üniversitesi genellikle belirli bir sermaye grubuna bağlı bir vakıf çatısı altında kurulur[10]. Kurucu sermaye grubunun mekandaki konumlanışı, sürece dahil olacak aktörleri belirlemektedir. Mütevelli heyeti başkanı genellikle ilgili sermaye grubunun yönetim kurulu başkanı, mütevelli heyeti üyeleri ise söz konusu sermaye grubu ile ekonomik veya ideolojik ilişkide olan iş adamları, yerel yönetici ve sivil toplum kuruluşlarından oluşur. Özellikle işadamı dernekleri, sanayi ve ticaret odaları, siyasi parti temsilcileri, dini vakıflar ve çeşitli sivil toplum kuruluşları sürece eklemlenmektedir. Sanayi ve ticaret odaları ile ilgili önemli çalışmalarda (Öncü, 1984; Sayıbaşılı, 1976) belirtildiği üzere hükümetler bu örgütler üzerinde oldukça etkili ve politik patronaj ilişkileri yaygındır (aktaran Buğra, 2013: 325). Vakıf üniversitesinin kuruluşundaki bu aktörler, sürecin hem ekonomik hem de politik bir zemine oturmasının nedenlerinden biridir.

Anadolu'daki Vakıf Üniversitelerinin Profili: Kurucu Vakıf-Sermaye ve Mütevelli Heyeti Başkanı ve Üyeleri

Türkiye'deki özel sermaye tekstil, maden, inşaat, enerji, finans, medya, haberleşme, turizm ve sağlık gibi alanlara yatırım yapmaktadır. Bir yatırım olarak düşünülebilecek vakıf üniversiteleri ise son yıllarda ön plana çıkmaya başlamıştır. Üstelik tarihsel olarak merkez sermaye tarafından açılan vakıf üniversiteleri, 2008 sonrası diğer Anadolu kentlerindeki sermaye grupları tarafından da açılmaya başlanmıştır. Bu vakıf üniversitelerinin kuruluş aşaması

uzun zaman aldığından kuruluş aşamasından itibaren politik alanla ilişkiler kurulmaya başlanmaktadır. 9 Şubat 2015 tarihli 'Altın Taksi' programına konuk olan Nuh Naci Yazgan Üniversitesi mütevelli heyeti başkanı M. Nevzat Özhamurkar, üniversitenin kuruluş çalışmalarında milletvekilleri, komisyon başkanları ve bakanlarla görüşmeler yaptığını belirtmiştir.

Küreselleşme ile beraber kentsel yönetişimde ağ ve işbirliği kavramı ön plana çıkmıştır. Birçok aktörün dâhil olduğu bu ağ ilişkisi yerel yönetim sürecini çok aktörlü ve aşamalı bir hale getirmiştir. Ağı oluşturan aktörlerin oluşturduğu işbirliği sadece özel sektörü değil aynı zamanda kâr amacı gütmeyen kuruluşları, dini kuruluşları, sivil inisiyatif gruplarını da kapsamaktadır (Jessop, 2002: 17). Nitekim söz konusu vakıf üniversitelerinin kuruluş aşamasındaki süreçlerde kurucular, politik angajmanlarını kullanmıştır. Bu parçalı ve ağ ilişkisine dayanan yönetim biçiminde, aktörler arası bir güç mücadelesi vardır. İlişkiler, stratejiler ve hamleler, aktörün bu ağ içindeki durumunu güçlendirmesi üzerine kuruludur. Bu bağlamda vakıf üniversitesi kurmak önemli bir hamle olarak görünmektedir.

Yeni sivil girişimler, sanayi ve ticaret odaları, yerel işadamları dernekleri ve kent önderleri arasında daha yoğun işbirliği yaşanmaktadır (Tok, 2003: 82).Vakıf üniversitelerinin yönetiminde söz sahibi olan mütevelli heyet başkanı ve üyeleri yereldeki önde gelen kişilerden oluşmaktadır. Rektörü ve yönetim kurulu üyelerini seçmek, personelin sözleşme ve terfilerini yapmak, üniversitenin bütçesini uygulamak, öğrenci ücret ve kontenjanlarını belirlemek gibi görevleri olan, mütevelli heyetinin profili, söz konusu vakıf üniversitesinin ekonomik ve politik bağlantılarını ortaya koymada kullanılabilir. Mütevelli heyeti üyeleri ticari ilişkiler ve dostluk ilişkileri üzerinden atanırken bazıları ise kariyerleri ve deneyimlerinden dolayı atanmaktadır (Arslan, 2013: 11). Bahsi geçen kentlerde kurulan vakıf üniversitelerinin mütevelli heyeti başkanı incelendiğinde üç farklı yapı ortaya çıkmaktadır: a) yerel sanayi-ticaret odaları ve kooperatifler tarafından kurulan vakıf üniversiteleri, b) yerel işadamları tarafından kurulan vakıf üniversiteleri ve c) yerel yöneticiler (belediye başkanı, kaymakam, vali) tarafından kurulan yarı vakıf denebilecek vakıf üniversiteleri.

Anadolu kentlerindeki vakıf üniversiteleri yukarıdaki sınıflandırmaya göre değerlendirildiğinde, Karatay Üniversitesi, Bursa Orhangazi Üniversitesi ve Kanuni Üniversitesi'nin söz konusu kentin sanayi ve ticaret odaları tarafından, Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi ise Konya Şeker Kooperatifi tarafından kurulmuştur[11]. Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi ve Avrasya Üniversitesi'nin kuruluşuna ise belediye başkanları öncülük etmiştir. Çağ (Yaşar Bayboğan) ve Toros üniversitesi[12] (Ali Özveren) Mersinli işadamları, Hasan

Kalyoncu Üniversitesi (Kalyon Grup), Zirve Üniversitesi (Naksan Holding), Sanko Üniversitesi (Sanko Holding) Gaziantep sermayesi tarafından kurulmuştur. Kayseri'de kurulan Melikşah Üniversitesi (Boydak Grup) ve Nuh Naci Yazgan Üniversitesi (M. Nevzat Özhamurkar), Konya'daki Mevlana Üniversitesi (M. Yaşar Gül), Uluslararası Antalya Üniversitesi (Fettah Tamince) ve AKEV Üniversitesi (Selahattin Çiçek) ilgili kentlerin sermaye çevrelerinin öncülüğünde kurulmuştur (Tablo 3).

Tablo 3: Anadolu'da Kurulan Vakıf Üniversitelerinin Mütevelli Başkanı ve Profilleri

Üniversite Adı	İl	Yıl	Mütevelli Heyet Başkanı
Çağ Üniversitesi	Mersin	1997	**Lütfi M. BAYBOĞAN** (Kurucu, Yaşar Bayboğan'ın oğlu, Mersin ve çevresinde etkili bir işadamı)
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Gaziantep	2008	**Cemal KALYONCU** (MÜSİAD, DEİK üyesi ve G.Antep Sanayici ve İşadamları Derneği Kurucusu)
Melikşah Üniversitesi*	Kayseri	2008	**Memduh BOYDAK** (TUSKON ile ilişkili, TÜSİAD Başkan Yardımcısı idi)
Mevlana Üniversitesi*	Konya	2009	**M. Yaşar GÜL** (TUSKON)
Nuh Naci Yazgan Üniversitesi	Kayseri	2009	**Mustafa N. ÖZHAMURKAR** (Kayseri Sanayi ve Ticaret Odası üyeliği, Kayseri İşadamları Derneği kurucusu, TOBB ve DEİK eski yönetim kurulu üyesi)
Toros Üniversitesi	Mersin	2009	**Ali ÖZVEREN** (Toros Koleji sahibi, 2004 yerel seçimlerde Mersin-Yenişehir Belediyesi SHP adayı)
Zirve Üniversitesi*	Gaziantep	2009	**Taner NAKIBOĞLU** (TUSKON)
Avrasya Üniversitesi	Trabzon	2010	**Ömer YILDIZ** [Anavatan Partisi'nden Maçka Belediye Başkanı seçilmiştir. (1989-2004)]
Canik Başarı Üniversitesi*	Samsun	2010	**Mehmet KARABACAK** (BBP eski Genel Başkan Yardımcısı, işadamı)
KTO Karatay Üniversitesi	Konya	2010	**Selçuk ÖZTÜRK** (MÜSİAD kurucu üyesi, Konya Ticaret Odası Başkanı)
Uluslararası Antalya Üniversitesi	Antalya	2010	**Fettah TAMİNCE** (Rixos Otelleri Yönetim Kurulu Başkanı)
Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi	Antalya	2011	**ADEM MURAT YÜCEL** (Alanya Belediye Başkanı)
Bursa Orhangazi Üniversitesi*	Bursa	2011	**Hilmi GÜLCEMAL** (Bursa Girişimci İşadamları Derneği Yöneticisi idi)
Selahaddin Eyyubi Üniversitesi*	Diyarbakır	2013	**Ahmet K.TORUN**

Kanuni Üniversitesi*	Adana	2013	**Muammer ÇALIŞKAN** (TUSKON ile ilişkili Adana Ticaret Borsası eski Başkanı)
Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi	Konya	2013	**Recep KONUK** (Pankobirlik ve Konya Pancar Ekicileri Kooperatifi Yönetim Kurulu Başkanı, 26. Dönem AKP Karaman Milletvekili)
Sanko Üniversitesi	Gaziantep	2013	**Abdulkadir KONUKOĞLU** (Sanko Holding Onursal Başkanı, TOBB üyesi, DEİK eski Yönetim Kurulu Üyesi)
AKEV Üniversitesi	Antalya	2014	**Selahattin Çiçek** (Antalya yöresi işadamı)

** 667 Sayılı KHK ile kapatılan/kamulaştırılan üniversiteler.*

Söz konusu üniversitelerin mütevelli heyeti üyeleri, ilgili kentteki sermaye grup temsilcileri, sanayi ve ticaret odası yöneticileri, yerel yöneticiler (belediye başkanı, kaymakam, milletvekili) ve bölgedeki müteşebbislerden (kuyumcu, avukat, müteahhit vb.) oluşmaktadır.

Sermaye Neden Vakıf Üniversitesi Kuruyor?

Özel sermaye neden vakıf üniversitesi kurar? Sermaye gruplarına bağlı vakıf üniversitesi kurulmasındaki temel motivasyonlar nelerdir? soruları başlangıç için iyi bir nokta olacaktır. Kurucu sermayedarların beyanlarına bakıldığında hayır amaçlı, vatana millete hizmet, iyi insan yetiştirmek gibi temel motivasyonlar ön plana çıkarılsa da bunlar genel bir çerçeve sunmaktan uzaktır. Örneğin, Arka Koltuk Programı'na (16 Ocak 2016) katılan Özyeğin Üniversitesi mütevelli heyeti üyesi Murat Özyeğin, şu ana kadar 500 milyon TL harcadıkları üniversitenin kâr amacı gütmeyen bir yatırım olduğunu belirtmiştir. Bu söylem, sermayenin örgütlenme mantığı ile çelişmektedir. Sermayenin üniversite açma motivasyonuna yönelik birçok açıdan birçok farklı yorum getirilebilir. Bunlardan birkaçı şöyle sıralanabilir:

- İş alanlarına yönelik bilgi ve beşeri sermayeyi temin etmesi,
- Yatırımlarının bulunduğu kentte sosyal ve ekonomik canlılık yaratması,
- Ekonomik olarak karlı bir yatırım olması,
- Sosyal ve sembolik sermayesini arttırması vb.

Yukarıdaki liste uzatılabilir ancak genel olarak sermayenin vakıf üniversitesi kurmasında bu motivasyonların etkili olduğu düşünülmüştür. Neoliberal

dönüşümün, üniversitelerin bilgi üretim modunun değişmesi yönünde baskı oluşturduğundan daha önce bahsedildi. Bu bağlamdan hareketle sermayenin, kamu üniversitelerinin 'performansından' memnun olmadığı çıkarılabilir. Bu memnuniyetsizliğin giderilmesi vakıf üniversitelerinin fakülte, yüksekokul ve bölüm açma stratejisinde kendini göstermektedir. Anadolu kentlerinde kurulan vakıf üniversiteleri bünyesindeki fakülte, yüksekokul, bölümlere bakıldığında söz konusu bölümlerin genellikle uygulamaya dönük ve üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde kurulduğu söylenebilir. 'Üç Nokta' programına katılan Melikşah Üniversitesi mütevelli heyeti başkanı Memduh Boydak, üniversite-sanayi işbirliğini uygulamaya çalıştıklarını belirtmiştir. Aynı şekilde Zirve Üniversitesi'nin tanıtım filminde Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi'nde Üniversite-Sanayi İşbirliği Merkezi'nin (ZUSİM) kurulduğundan bahsedilmektedir. Üniversiteler bünyesinde açılan bölümlere[13] bakıldığında ilgili sermaye grubunun yatırımlarının hangi alanlarda olduğu ve söz konusu kentin coğrafi özellikleri de etkili olmuştur. Örneğin Gaziantep'in önemli sermayedarlarından Konukoğlu ailesine ait Sani Konukoğlu (Sanko) Hastanesi, bölge düzeyinde hizmet vermektedir. Sanko Holding Onursal Başkanı Abdülkadir Konukoğlu aynı zamanda Sanko Üniversitesi'nin mütevelli heyeti başkanıdır. Sanko Üniversitesi bir sağlık üniversitesi olarak değerlendirilebilir. Çünkü bünyesinde tıp, sağlık bilimleri ve diş hekimliği fakülteleri vardır. Bu haliyle Sanko Üniversitesi, söz konusu sağlık yatırımını destekleyici niteliktedir. Antalya'daki Uluslararası Antalya Üniversitesi, Alanya Hamdullah Paşa Üniversitesi ve AKEV Üniversitesi ise bünyesindeki turizm fakültesi ile bulunduğu bölgenin coğrafi özelliklerine uygun bölüm açma stratejisi belirlemiştir. AKEV Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi altındaki Çince, Rusça, Japonca ve İngilizce mütercim-tercümanlık bölümleri bu savı desteklemektedir. Antalya, coğrafi çekiciliklerinden dolayı öğrenciler tarafından tercih edilebilecek önemli merkez durumundadır. Teker ve Özer (2012)'in yaptığı çalışmada Kocaeli, Yalova ve Adana ile beraber Antalya vakıf üniversitesi açılabilecek iller arasında ön plana çıkmaktadır.

Her ne kadar Abbas Güçlü (Milliyet, 1 Mart 2011) vakıf üniversitelerinin söz konusu sermaye grubuna beşeri sermaye sağlama misyonunun abartıldığını ve Koç Üniversitesi'nden mezun olanların yalnızca %4'ünün holding bünyesinde istihdam edildiğini belirtse de vakıf üniversitelerinin Gaziantep, Kayseri, Konya gibi kentlerdeki sermaye gruplarının yatırım alanlarına yönelik bilgi ve beşeri sermaye sağlaması daha olasıdır.

Türkiye'deki üniversiteleşme sürecinde yerelden gelen talepler belirleyici olmuştur. Üniversitenin geliştirici rolü ön plana çıktıkça Anadolu'daki kentlerden üniversite talepleri yükselmiştir. Söz konusu talepler üniversitenin seçim vaatleri listesine girmesi ile sonuçlanmıştır[14]. Yeni üniversitelerin açılması aşamasında

dönemin gazetelerine de yansıdığı şekilde, üniversitenin siyaset malzemesine dönüştürüldüğü, tabela üniversitelerinin kurulduğu, eğitimin kalitesizleştiği gibi vurgular yapılmıştır. Üniversitenin bulunduğu kentte sosyal ve ekonomik bir canlanma yarattığı bilinen bir gerçektir. Bu konuda Yalçıntan ve Thornley (2007: 822) merkezi hükümetlerin, küreselleşme ve bulundukları kente sağladıkları ekonomik katkıdan dolayı vakıf üniversitelerine yönelik olumlu bir söylem içinde olduğunu belirtmiştir. Sosyal ve ekonomik etkisi nedeniyle yıllarca hükümetten talep edilen üniversite artık bizzat sermaye tarafından kurulabilmektedir. Üniversitenin sosyal ve ekonomik hayatı canlandırıcı etkisi -uzun vadeli de olsa- söz konusu sermaye grubunun üniversite açmasını güdüleyen bir faktör olarak ele alınabilir.

Kamusal ve özel sektör yatırım kararları, toprağın kent içindeki ya da kentsel gelişme yönündeki göreli konumuna bağlı olarak kullanım ve değişim değerini arttırmakta ya da azaltmaktadır (Meydan ve Emür, 2013: 52). Yol, okul, hastane, adliye vb. kamusal ve AVM gibi özel sektör yatırımları bulunduğu çevredeki arsa rantını arttırır. Bazı yerlerde şehrin gelişim yönünü bile tayin edebilen üniversite kampüsleri de kurulduğu bölgedeki arsa/arazi rantını arttırır. Nitekim Yalçıntan ve Thornley (2007: 836), Koç Üniversitesi projesinin duyurulmasından sonra bölgedeki arsa değerlerinin çarpıcı bir şekilde artış gösterdiğini belirtmiştir. Benzer şekilde Gaziantep'teki Zirve Üniversitesi'nin, kampüs alanına dâhil olan Antepia projesinin değerini arttırdığı söylenebilir[15]. Çünkü üniversite, personel ve öğrenci kitlesi ile yeni bir tüketim mekânı yaratır ve yeni bir yaşam alanı açar. Şehrin yaklaşık 16 km. dışında yer alan Antepia projesi, Gaziantep'teki en lüks ve pahalı konut projelerinden biridir[16]. Üniversitenin bu durumun ortaya çıkmasındaki rolü yadsınamaz. Bu açıdan da düşünüldüğünde vakıf üniversitesi kurmak sermaye için iyi bir yatırım olarak görünmektedir. Diğer kentlerdeki vakıf üniversitesi açma ve arsa/arazi rantının yükselmesi konusunda benzer örnekler olduğu tahmin edilebilir.

Sermayenin vakıf üniversitesi açması Bourdieu'nün sermaye kavramı ile de okunabilir. Bourdieu'ye (1986: 1) göre sermaye, kişinin veya grubun toplumsal alana katılımını ve söz konusu alan içinde rekabet ederek kazançlara ulaşmasını sağlayan bir kaynaktır. Bourdieu, sermaye kavramını her biri birbirine dönüşebilen dört alt başlıkta ele almaktadır. Bunlar, ekonomik sermaye, sosyal sermaye, kültürel sermaye ve sembolik sermayedir. Ekonomik sermaye, paraya çevrilebilir ekonomik kaynakları, sosyal sermaye, ilişki ağının sağladığı sermayeyi ve kültürel sermaye, eğitim ve bilgi gibi prestij sağlayıcı sermayeyi, sembolik sermaye ise tüm sermaye tiplerini içinde barındıran sermayeyi ifade etmektedir (Calhoun, 2007: 106). Bu sermaye tanımları vakıf üniversitesine uygulandığında şöyle bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Sermaye grupları,

ekonomik sermayesini kullanarak vakıf üniversitesi kurmaktadır. Üniversitenin kentsel mekândaki sosyal, ekonomik ve kültürel etkilerinin olduğu literatürde sık sık vurgulanmaktadır. Geniş ve kapsamlı etkileri olan bu kurum, söz konusu sermayeye kentsel mekânda avantajlı bir konum sağlaması açısından önemlidir[17].

Sonuç

Türkiye'de otuz yıldan fazla bir geçmişe sahip vakıf üniversitelerinin %29,1'i 1984-2001 arasında, %70,1'i ise 2003 yılından sonra kurulmuştur. Bu vakıf üniversitelerinin %83'e yakını İstanbul, Ankara ve İzmir'de; %17'si ise diğer Anadolu kentlerindedir. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi metropol kentlerde kurulan vakıf üniversiteleri daha çok TÜSİAD, DEİK ve TOBB ile ilişkili görünmekte iken metropol kentler dışındaki vakıf üniversiteleri, MÜSİAD, TUSKON, AKP ve çeşitli sivil toplum kuruluşları (işadamı dernekleri, sanayi ve ticaret odaları, dini dernekler vb.) ile ilişkilidir. Bu üniversitelerin daha çok İslami sermaye ve AKP'nin hakim olduğu bir ekosistemde kuruldukları söylenebilir. 1997'de kurulan Çağ Üniversitesi'nden sonra vakıf üniversitelerinin Anadolu'ya yayılması 2008 yılından sonra gerçekleşmiştir. Adana, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Gaziantep, Kayseri, Konya, Mersin, Samsun ve Trabzon'da 18 yeni vakıf üniversitesi kurulmuştur. Bu noktada Türkiye'deki vakıf üniversitelerinin gelişimi ile ilgili yapılacak değerlendirmeler küreselleşme, neoliberal dönüşüm, ağ toplumu, bilgi toplumu ve İslami sermayenin yükselişi gibi bağlamlar üzerinden okunabilir. Yukarıda sayılan toplumsal dönüşümler birçok kurum gibi üniversitenin ele alınma biçimini etkilemiştir. Üniversite, geçmişe nazaran kentle bütünleşmiş, ekonominin ve sosyal sistemin önemli bir parçası haline gelmiştir. Üniversitenin bu yeni mekânsal bağlamı sermaye-üniversite ilişkisini de etkilemiştir.

Bu çalışmada söz konusu kentlerde kurulan vakıf üniversitelerinin arkasındaki vakıf-sermaye, mütevelli heyeti başkanı ve üyelerinin profili değerlendirilerek bu üniversitelerin ilgili kentlerdeki ekonomik ve politik konumlanışları ele alınmıştır. Vakıf üniversitelerinin web siteleri, filmler, mütevelli heyeti başkanının röportaj ve beyanatları betimsel ve içerik analizi tekniğiyle değerlendirilmiş ve sermayenin vakıf üniversitesi kurma motivasyonuna ilişkin bir çerçeve elde edilmiştir. İlgili sermaye grubu tarafından önemli bir kaynakla kurulabilen vakıf üniversitesinin kuruluş motivasyonları çeşitlilik göstermektedir. Bilgi ve beşeri sermaye temini, söz konusu kentte yaratacağı sosyal ve ekonomik canlanma, sosyal ve sembolik sermaye sağlaması gibi gerekçeler, sermaye için güdüleyici nedenler olarak ele alınabilir. Bu nedenlerle kurulan vakıf üniversitesi aynı zamanda söz konusu sermaye grubunun kentsel güç ilişkilerinde önemli bir pozisyon sağlaması açısından önemli bir yatırım olarak görünmektedir.

Vakıf üniversitesinin kuruluşu katılımlı bir süreç sonunda gerçekleşmektedir. Her ne kadar üniversite bir sermaye grubunun yatırımı gibi görünse de mütevelli heyetinde yerel girişimciler, politikacılar yer almaktadır. Bu da yerel mekanda üniversitenin ekonomik ve politik konumlanışını göstermektedir. Üniversite, işbirliği ve ağ yapısının içinde sosyal, ekonomik ve politik kesimler arasındaki ilişkilerde önemli aktör olarak değerlendirilebilir. Yerelde yaşanan güç ilişkisi ve mücadelesinde vakıf üniversitesi sahibi olmak, sağladığı sosyal ve sembolik sermaye ile kurucu sermaye grubunun ağda önemli bir pozisyon edinmede veya bu pozisyonun korunmasında önemli bir araçtır. Nitekim vakıf üniversitesinin ilgili sermaye sahibine sağladığı avantajlı pozisyon, Erzurum, Eskişehir, Fethiye, Kahramanmaraş, Malatya, Sivas, Van kentlerinde de vakıf üniversitesi kurma girişimlerinin gündeme gelmesine neden olmuştur.

Sonnotlar

[1] Bu makalenin yazımı aşamasında, yaptığı detaylı okumalar ve düzeltmelerden dolayı arkadaşım Arş. Gör. Duygu Altınoluk'a çok teşekkür ederim.

[2] Vakıf üniversiteleri genellikle özel üniversite olarak anılmasına rağmen, Türkiye'de teknik olarak özel bir üniversite kurulamaz. Ancak gelinen noktada vakıf üzerinden üniversite kurma fikri anayasadaki maddeyi dolaşmak olarak değerlendirilebilir.

[3] 2016 Temmuz ayı sonunda kapatıldı; ancak yine de Türkiye'nin vakıf üniversiteleşme sürecinde önemli bir aktör olarak yer almıştır.

[4] Belirli bir üretim alt yapısına sahip bu kentler, Anadolu kaplanları kavramı ile anılmaktadır.

[5] Cumhuriyet Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği, Malatya'ya İnönü Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği, Mustafa Kemal Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Vakfı, Namık Kemal Üniversitesi Kurma ve Yaşatma Derneği gibi.

[6] Korkut (1992) tarafından bu dönemde kurulması planlanan üniversitelere yönelik kapsamlı ve eleştirel bir çalışma yapılmıştır.

[7] 1997'de Mersin'de kurulan Çağ Üniversitesi metropol kentler dışında kurulan ilk vakıf üniversitesidir.

[8] Ayhan ve Sağıroğlu (2012), TÜSİAD'ı devlet desteği alan ve bu şekilde gelişen bir yapı, MÜSİAD'ı ise kendi dinamikleri ile büyüyen, merkez-dışı sermaye olarak tanımlanmasının problemli olduğunu vurgulamaktadır. Ancak bu çalışmada genel bir merkez/çevre ayrımı üzerinden gitmektedir. Bunun nedeni 1- merkez/çevre kavramsallaştırmasının bu konuda açıklayıcı bir çerçeve sunması, 2- MÜSİAD'ın ideolojik duruşu nedeniyle muhafazakâr hükümetlerden destek görmesidir.

[9] Üniversitenin bilgi etkilerinin içeriğini, üniversite-sanayi işbilriği, patent, teknoparklar, beşeri sermaye, innovasyon gibi kavramlar oluşturur.

[10] Söz konusu vakfın kâr elde etme amaçlı olmaması, yeterli alt yapıyı sağlaması, yeterli sermayesinin olması vb. bazı koşulların yerine getirilmesi ile YÖK'e başvuru yapılır. Çeşitli kurullarca yapılan değerlendirmeler sonucunda vakıf üniversitesinin kurulması karara bağlanır.

[11] Mütevelli heyeti başkanı Recep Konuk, 26. Dönem AKP Karaman Milletvekilidir.

[12] 26. Dönem CHP Mersin Milletvekili Fikri Sağlar mütevelli heyetinde yer almaktadır.

[13] Anadolu kentlerinde kurulan vakıf üniversiteler bünyesinde açılan bölümler uygulamaya, piyasaya yönelik bölümlerdir. Örneğin İİBF altında genellikle uluslararası ilişkiler, dış ticaret, finans ve bankacılık, lojistik bölümleri vardır. Meslek yüksekokullarında ise son zamanlarda revaçta olan anestezi, odyoloji, sağlık hizmetleri ve adalet gibi bölümler vardır. Hiçbir fakültede Felsefe, tarih, coğrafya, arkeoloji bölümünün olmaması bu anlamda dikkat çekicidir.

[14] Türk sinemasında üniversite ile ilgili yaklaşımlara rastlanabilir. 1975 yapımı "*Kaynanalar"* filminde seçime giren filmin ana karakteri (Nuri Kantar), seçim konuşması sırasında il yapma, fabrika açma gibi vaatlere ek olarak üniversite açma vaadinde bulunmaktadır. Yine 2013 yapımı '*Düğün Dernek*' filminde Tüpçü Fikret ve Otelci Sırrı arasındaki diyalogda Sivas'ın gelişen/büyüyen bir yer olduğunu temellendirmek için Sivas'taki üniversiteyi kullanmaktadır.

[15] Antepia projesi, Sinpaş GYO ve Paralel Yapı ortalığında hayata geçmiştir. Paralel Yapı şirketinin yönetim kurulu başkanı aynı zamanda Zirve Üniversitesi'nin mütevelli heyeti başkanı olan Taner Nakıboğlu idi.

[16] www.sahibinden.com sitesinden yapılan sorgulamaya göre Antepia'da kiralık konutlar 1.000-9.000 TL arasında, satılık konutlar ise 240.000-2.790.000 TL arasındadır.

[17] Üniversitenin kent aktörleri arasında önemli bir yeri olduğu rektörün il, ilçe protokolündeki yerinden de anlaşılabilir. Rektörün illerdeki protokoldeki yeri Belediye başkanından sonra 5. sıradır.

Kaynakça

Arslan H (2013). Effectiveness of Board of Trustees in University Governance. *European Journal of Research on Education*, 1(1), 6-13.

Ayhan B ve Sağıroğlu S (2012). İslami Burjuvazinin Siyasal İktisadı: MÜSİAD Örneği. *Praksis*, 27, 117-144.

Berkes N (2012). Türkiye'de Çağdaşlaşma. Ed. Ahmet Kuyaş, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bilgin N (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi, Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Bourdieu P (1986). The Forms of Capital. İçinde: John G. Richardson *(*Der.), *Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education,* Çev. Richard Nice. Greenword Press.

Brenner N ve Thedore N (2002). Cities and the Geographies of Actually Existing Neoliberalism*. Antipode*, 34(3), 349-379.

Brenner N (1999). Beyond State-Centrism? Space, Territoriality, and Geographical Scale in Studies. *Theory and Society,* 28(1), 39-78.

Brockliss L (2000). Gown and Town the University and the City in Europe, 1200-2000. *Minerva*, 38, 147-170.

Buğra A (2013). *Devlet ve İşadamları*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Buğra A ve Savaşkan O (2014). *Türkiye'de Yeni Kapitalizm, Siyaset, Din ve İş Dünyası*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Castells M (2008). Ağ Toplumunun Yükselişi, Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür. Çev. Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Colhoun C (2007). Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları. İçinde: Güney Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan (Der.) *Ocak ve Zanaat, Pierre Bourdieu Derlemesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Florax R (1992). *The University: A Regional Booster*. Avebury.

Gürbüz R ve Akkaya Y (2014) Türkiye'de "Vakıf" Üniversiteleri: Eğreti Bir Özellik. *Toplum ve Demokrasi*, 8(17-18), 67-80.

Harvey D (2010). *Postmodernliğin Durumu*. Çev. Sungur Savran, İstanbul: Metis.

Jessop B (2002). Liberalism, Neoliberalism, and Urban Governance: A State-Theoretical Perspective. *Antipode*, 34(3), 452-472.

Jessop B (1996). Post-Fordism and the State. İçinde: Bent Grave (Der.) *Comparative Welfare System*.163-183

Jessop B (1990). *State Theory: Putting the Capitalist State in Its Place*. The Penssilvania State University Press.

Korkut H (1992). Türkiye'de Üniversite Açma Politikası. *Amme İdaresi Dergisi*, 25(4), 97-115.

Meydan S G ve Emür S H (2013). Kentleşme ve Kentsel Rant İlişkisi: Kayseri Örneği. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 22(4), 51-73.

Öncü A (1984). Cumhuriyet Döneminde Odalar. İçinde: *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, 50, 1566-1576.

Sayıbaşılı K (1976). Chambers of Commerce and Industry, Political Parties and Governments: A Comparative Analysis of the Brisitsh and Turkish Cases. *METU Studies in Development*, 11, 117-136.

Teker S ve Özer B (2012). Yeni Vakıf Üniversiteleri Kuruluş Yeri Seçimi ve Akademik Alan Odaklanma Önerileri. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 66-93.

Tok E (2003). Anatolian Cities and the New Spirit of Turkish Capitalism. *Turkish Policy Quarterly*, 7(4), 81-89.

Toprak M A (2012). Mekânsal Planlama Politikaları ve Kentlerin Sosyo-Ekonomik Durumu Işığında Türkiye'de Üniversiteleşme Süreci. *Ege Coğrafya Dergisi*, 21(2), 1-23.

Wallerstein I (1999). *Üniversite Sisteminin Geleceği*. Fernand Braudel Center.

Yalçıntan M C ve Thornley A (2007). Globalisation, Higher Education, and Urban Growth Coalitions: Turkey's Foundation Universities and the Case of Koc University in Istanbul. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 25, 822-843.

İnternet Kaynakları, Görsel ve Yazılı Materyal

AK Parti 2023 Vizyonu Siyasi Vizyonu, Siyaset, Toplum*, Dünya* (2012). https://www.akparti.org.tr/site/akparti/2023-siyasi-vizyon. Son Erişim Tarihi: 06/01/2017.

Altın Taksi, 9 Şubat 2015. https://www.youtube.com/watch?v=C7xP-uHKHOs. Son Erişim Tarihi: 15/01/2017.

Arıkan B ve Üstün Z (2013). Yüksek Öğrenim Endüstriyel Kompleksi: Özel Üniversiteler ve Mütevelli Heyetleri Üzerinden Bağlı Oldukları Şirketler ve Kurumlar Ağı. https://graphcommons.com/graphs/b4f91671-c778-4b01-85ba-205625e26b4e. Son Erişim Tarihi: 20/01/2017.

Arka Koltuk, 16 Ocak 2016. https://www.youtube.com/watch?v=jHmbEtRKc. Son Erişim Tarihi: 20/02/2017.

Güçlü A (2011). Niye üniversite kuruyorlar? (2). Milliyet, 1 Mart. http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/abbas-guclu/niye-universite-kuruyorlar---2--1911841/. Son Erişim Tarihi: 20/01/2017.

Milliyet, (09/07/1995). "Meclis'te Rezalet". www.gazetearsivi.milliyet.com.tr. Son Erişim Tarihi: 17/06/2012.

TBMM Zabit Ceridesi (1 Kasım 1937), Cilt:20, 7. Son Erişim Tarihi: 09/10/2016.

Üç Nokta, 18 Mart 2014. https://www.youtube.com/watch?v=meorFlFbGMw. Son Erişim Tarihi: 20/02/2017.

YÖK Yasa Tasarısı (2012) http://www.memurlar.net/common/news/documents/302681/yok-tasari.pdf. Son Erişim Tarihi: 06/01/2017.

https://www.sahibinden.com/emlak?query_text=antepia.

https://www.youtube.com/watch?v=clfOhA06reA (9:07- 9:13 arası). Son Erişim Tarihi: 20/01/2017.

https://www.youtube.com/watch?v=WyyQSBZd9hI (2:01-2:07 arası). Son Erişim Tarihi: 20/01/2017.

https://www.youtube.com/watch?v=rP2ARYi578s (1:07:00- 1:07:10 arası). Son Erişim Tarihi: 20/01/2017.

https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_Cumhuriyeti_Devlet_Protokol%C3%BC. Son Erişim Tarihi: 06/01/2017.

http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz. Son Erişim Tarihi: 26/10/2018.

http://www.yok.gov.tr/documents/10279/43653871/vakif_yuksekogretim_2018.pdf/f0e745e5-881f-4bcc-ba84-188db9559b1f. Son Erişim Tarihi: 26/10/2018.